

MONIKA GUBAŁA
Szkoła Muzyczna I stopnia w Dobczycach

Szkoła muzyczna jako placówka upowszechniania kultury

STRESZCZENIE:

Artykuł omawia zagadnienia kultury i jej upowszechniania w kontekście szkół muzycznych I stopnia, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Przykładem takich działań jest przedstawiony projekt edukacyjny, musical-opera dziecięca „Pocztówki Muzyczne”, realizowany w Dobczycach. Projekt zaangażował społeczność lokalną, szereg instytucji oraz stowarzyszeń, co umożliwiło wzajemne poznanie się i integrację. Realizacja projektu stała się żywym przykładem partycypacji społecznej oraz sposobem upowszechniania kultury w środowisku lokalnym. Artykuł kończy się konkluzją, iż szkoły muzyczne stają się ogniwami kulturalnej aktywizacji społeczeństwa.

SŁOWA KLUCZOWE: szkoła muzyczna, instytucja kultury, projekt edukacyjny, kultura

WSTĘP

Niniejszy artykuł ma na celu zwrócenie uwagi na fakt, iż pomimo globalizacji, rozwiniętych nowoczesnych technologii i niezwykłego postępu technicznego, zasadniczym komponentem współczesnego sukcesu są zasoby ludzkie, a co za tym idzie szeroko rozumiane zachowania i potrzeby wyższego rzędu, jakie pozwala zaspokajać kultura. Ta ostatnia rozumiana jest w szerokim spektrum znaczenia, zaczynając od tradycji, dziedzictwa kulturowego, poprzez turystykę, edukację kulturalną, a na potencjale rozwojowym społeczeństwa i oddziaływaniu szkół muzycznych na kulturę środowiska lokalnego skończywszy. Mottem i ideą przewodnią tekstu są słowa profesora Jerzego Hausnera z podręcznika *Kultura a rozwój* o następującym brzmieniu:

współcześnie kultura staje się podstawowym zasobem – czynnikiem i mechanizmem rozwoju społeczno-gospodarczego, w jej obszarze trzeba szukać inspiracji, możliwości i sposobów innowacyjnego działania, poszerza ona bowiem nasze perspektywy poznawcze, ułatwia komunikowanie się i wspólne definiowanie sytuacji, a tym samym – współdziałanie [Hausner, Karwińska, Purchla 2013, s. 17].

Kluczowe słowa dla mnie w odniesieniu do kultury to: społeczeństwo, rozwój, gospodarka, konkurencyjność, współpraca, innowacyjność w podejściu do zagadnień kultury oraz przemysł kreatywny.

PODSTAWOWE POJĘCIA I KATEGORIE W SFERZE KULTURY

W książce Zygmunta Baumana odnajdujemy opinię myśliciela Matthew Arnolda, wyrażoną w przedmowie do *Literature and Dogma* (1873): „kultura to połączenie ludzkich marzeń i łaknień z mozolną pracą tych, co garną się i zdolni są do ich zaspokojenia: kultura to tęsknota do słodyczy i światła oraz (co więcej) chęć zapewnienia im triumfu” [Bauman 2011, s. 22].

„Projekt oświecony” – jak czytamy dalej – „przydzielił kulturze status podstawowego narzędzia budowania narodu, państwa, państwa – narodu – składając jednocześnie to narzędzie w dłonie klasy wykształconych” [Bauman 2011, s. 23]. Z kolei Jack David Eller określa, iż przez kulturę rozumiemy sposoby myślenia, odczuwania i zachowania, jak również wytwory społeczne i materialne, które są wspólne dla pewnej grupy [Eller 2012, s. 35]. Kultura w płynnej nowoczesności otrzymuje nową funkcję, którą nie jest zaspokajanie istniejących potrzeb, ale stwarzanie nowych; składa się z ofert i propozycji, nastawiona jest – podobnie jak gospodarka – na konsumenta, nie ma w niej nakazów i norm. Świat współczesny poprzez wpływ globalizacji i globalną migrację zmienia swój charakter. Mieszające się między sobą kultury nastawione są bardziej na tolerancję niż asymilację, stąd w państwach miejsce na mniejszości etniczne i tolerancję kulturową, a odpowiedzią na to jest wielokulturowość, powszechna dostępność kultury i jej szeroka konsumpcja, od popularnej do wysokiej i elitarnej. Współcześnie ważne jest stwarzanie okoliczności do spotkania artystów z publicznością i zachęcanie społeczeństwa do

podejmowania miejscowych inicjatyw artystycznych. Znany brytyjski teoretyk kultury Terry Eagleton w swojej książce *Po co nam kultura* zamieszcza następujące zdanie:

Kultura jest rodzajem pedagogiki etycznej wyzwalającej w społeczeństwie idealną czy kolektywną jaźń, drzemiącą gdzieś w głębi każdego z nas, jaźń w najdoskonalszy sposób reprezentowaną przez uniwersalny byt państwowy – w ten sposób stajemy się obywatelami politycznymi [Eagleton 2012, s. 15].

Kultura jest więc nieodłącznym atrybutem człowieczeństwa, tkwiąc w każdym z nas jako uniwersalny podmiot. Reasumując powyższe rozważania, można stwierdzić, że koncepcja kultury począwszy od swych etymologicznych źródeł, była i jest narzędziem poszerzania świadomości.

KULTURA A SPOŁECZEŃSTWO

Kultura to bardzo złożony obszar rzeczywistości społecznej, nie tylko dlatego, że obejmuje wiele elementów, lecz przede wszystkim ze względu na złożoność relacji z innymi sektorami i innymi składowymi systemu społecznego, które są wielowymiarowe i kompleksowe. Potencjał pełnienia funkcji społecznych poprzez materializowanie i promowanie takich wartości, jak: przynależność, współzależność, tożsamość wspólnotowa, solidarność, odpowiedzialność, lojalność, zaufanie, mają placówki kulturalne, w tym także szkoły muzyczne. Każda z powyższych wartości ma duże znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego obywateli [Hausner, Karwińska, Purchla 2013, s. 182]. Właśnie między innymi za sprawą żywotności i zmienności kultury, czyli za sprawą ludzkiej wyobraźni i kreatywności, rozwój nie jest linearny, lecz meandryczny; nie jest też zdeterminowany ani ekonomicznie, ani technologicznie. Rozwój można świadomie pobudzać i w pewnym stopniu nadawać mu kierunek, ale nie można go zaprogramować [Hausner, Karwińska, Purchla 2013, s. 15].

Ważne znaczenie w procesie budowania kultury i jej oddziaływania na społeczeństwa ma edukacja kulturalna. Jej rola została dostrzeżona i wniesiona do polskich dokumentów państwowych, stając się istotnym elementem projektu *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego na lata 2020*, opracowanej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wizją tej strategii jest społeczeństwo, w którym

różnorodność talentów, umiejętności, kompetencji i punktów widzenia znajduje wspólną przestrzeń aktywności, służąc tworzeniu innowacji w sferze społecznej, gospodarczej i kulturowej, a systemy edukacji powszechnej, w tym ustawicznej, działają na rzecz kształtowania postaw i kompetencji społecznych¹.

Strategia ogólnokrajowa stała się podstawą i zarazem płaszczyzną budowania perspektyw rozwojowych wielu miast, gmin i powiatów. Kultura staje się istotnym sektorem wspierającym budowanie tożsamości, kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego

¹ UCHWAŁA Nr 61 RADY MINISTRÓW z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020* poz. 378, s. 37.

i rozwijanie przedsiębiorczości. Takie podejście pozwala w pełni wykorzystać potencjał kreatywny zarówno społeczeństwa, jak i kultury.

POTENCJAŁ KULTUROWY

Zasoby kulturowe i ich potencjał odgrywają istotną rolę w kształtowaniu kapitału intelektualnego i społecznego. Cytując słowa Anna Karwińskiej,

potencjał kulturowy społeczeństwa jest wielowymiarowym zasobem obejmującym elementy materialne i niematerialne, m.in.: zakorzenienie w kulturze i związane z nim orientacje mentalne, gotowość uczestnictwa w kulturze, łączące się z tym potrzeby i kompetencje, aktywność w różnych dziedzinach życia, wartości prorozwojowe. (...) Innego typu elementem potencjału kulturowego to instytucje wnoszące swój wkład w budowanie kapitału społecznego i kapitału kreatywnego [Karwińska 2014, s. 5].

Uczestnictwo w kulturze, a w szczególności aktywność kulturalna determinuje kształtowanie się i rozwijanie rozmaitych kompetencji, umiejętności, postaw i innych cech kluczowych dla budowania obu tych kapitałów. Zasoby potencjału kulturowego, ukształtowane w danym miejscu, stają się podstawą wytwarzania dóbr i usług kulturalnych, natomiast uczestnictwo w rozmaitych formach kultury buduje tożsamość indywidualną i zbiorową wobec bliższego i dalszego otoczenia. Rozwój potencjału kulturowego danego środowiska wpływa nie tylko na procesy rozwoju społecznego, lecz także na rozwój gospodarczy, poprzez stymulowanie nowych potrzeb i poszukiwanie sposobów ich zaspokajania. Z drugiej strony, współpraca pomiędzy wieloma aktywnymi instytucjami kultury z instytucjami edukacyjnymi i sferą biznesu stwarza większe szanse rozwojowe danego miejsca. Cytując słowa Richarda Floridy, „tworzenie się atrakcyjnych środowisk społeczno-przestrzennych często ocenia się jako ważny warunek przyciągania jednostek (a także grup) mieszkańców, użytkowników, inwestorów o pożądanym cechach. Celem jest nie tylko przyciąganie klasy kreatywnej” [Florida 2010, s. 82-83]. Jak komentuje Anna Karwińska, „chodzi też o kreowanie przyjaznych rodzinie czy, dokładniej, poszczególnym pokoleniom odnajdującym możliwości realizowania swoich potrzeb i oczekiwań” [Karwińska 2014, s. 17].

Jedno z istotnych zadań zarówno samorządu, jak i instytucji publicznych, polega na budowaniu i wzmacnianiu potencjału kulturowego poprzez zwiększenie możliwości działań twórczych jednostek, stymulowaniu do współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a instytucjami i organizacjami nieformalnymi, a także na stwarzaniu popytu i podaży na działania kreatywne.

Szczególną rolę w budowaniu potencjału kulturowego, który jest procesem trwającym w czasie, mogą pełnić szkoły muzyczne, szczególnie te, które wychodzą poza swoje tradycyjne działania statutowe i w sposób nieszablonowy angażują społeczeństwo do współtworzenia i organizowania wydarzeń kulturalnych. Budowanie potencjału kulturowego ważne jest już od wczesnych lat szkolnych i powinno dotyczyć wszystkich grup społecznych (szczególnie tych zagrożonych wykluczeniem). Bowiem

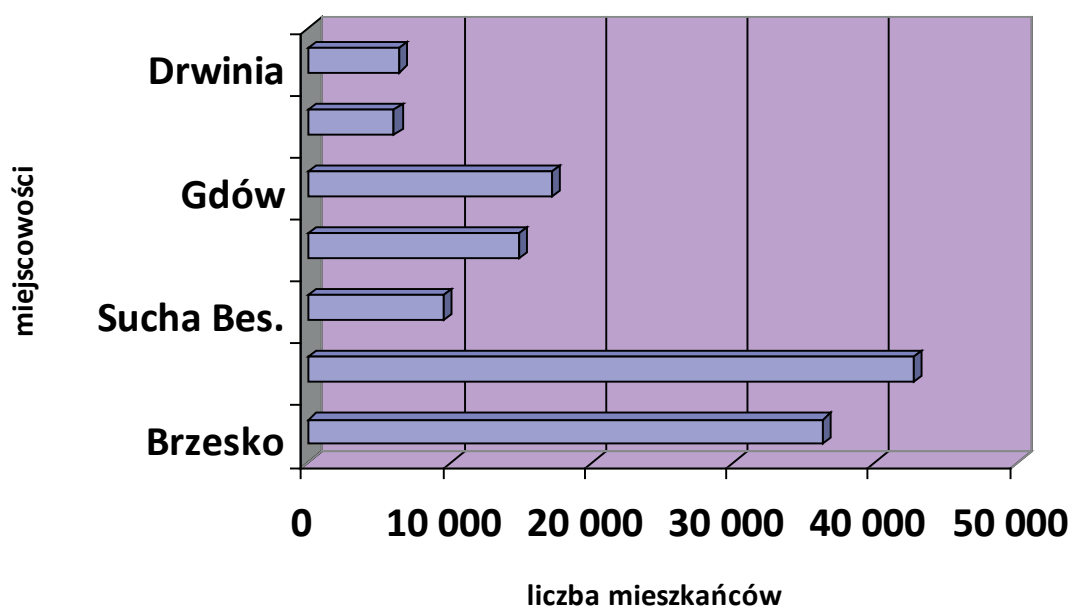
w naszym przekonaniu projekty kulturalne, w tym artystyczne, mogą skutecznie przyczynić się do transformacji i generowania wiedzy społecznej. A więc sprzyjać formowaniu się kultury wspólnotowej, która z kolei stworzy będzie dogodne warunki do ich podejmowania i rozwijania. Uważamy, że kultura, w tym sztuka, ma istotny potencjał w tym zakresie [Hausner, Karwińska, Purchla 2013, s. 16].

Reasumując, składnikami potencjału kulturowego i działań zorientowanych na jego podnoszenie są: komunikacja, infrastruktura, kompetencje osób zarządzających sektorem kultury, edukacja medialna, kooperacja i współpraca instytucji publicznych i biznesu, edukacja i kompetencja kulturowa oraz promocja uczestnictwa w kulturze poprzez media. Również technologie informatyczne są niezbędnym nośnikiem upowszechniania dóbr kultury i rozbudzania potrzeb kulturowych społeczeństwa, szczególnie młodego pokolenia.

INSTYTUCJE KULTURY W WYBRANYCH GMINACH

Przedstawione poniżej zestawienia mają dwa cele: pierwszy z nich to stworzenie indeksu instytucji i infrastruktury oraz działalności kulturowej w wybranych gminach i ukazanie, iż w ostatnim czasie wiele jednostek samorządu terytorialnego w porozumieniu z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego założyło i prowadzi szkoły muzyczne I stopnia; drugi to ogólna charakterystyka i działalność typów szkół prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Równie istotne jest też uchwycenie roli, jaką tego rodzaju działalność może odgrywać, oraz jej znaczenia dla szerszego kontekstu społecznego miejscowości. Dobór gmin odbywał się na zasadzie porównawczej – dwa większe ośrodki miejskie: Myślenice – Brzesko, dwa miasta małe: Sucha Beskidzka – Dobczyce (miasto mojej działalności) oraz gminy wiejskie: Raciechowice – Siepraw – Gdów – Drwinia. Ze względu na znajomość środowiska skoncentrowałam się na najbliższych mi małych aglomeracjach. Ankiety w większości przypadków przesłano drogą internetową lub dostarczono bezpośrednio do placówki.

Wykres 1. Zestawienie ludności w badanych gminach

	Brzesko	Myślenice	Sucha Bes.	Dobczyce	Gdów	Raciechowice	Drwinia
■ mieszkańcy	36 304	42 712	9 536	14 858	17 203	6 069	6 465

Źródło: opracowanie własne po podstawie LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI, WOJEWÓDZTW, POWIATÓW I GMIN – stan w dniu 31 XII 2011 r. Bilans opracowany na bazie wyników Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku.

INSTYTUCJE KULTURY NA TERENIE GMIN

Poniższe tabele przedstawiają zestawienie ilościowe instytucji kultury znajdujących się na terenie ankietowanych gmin. Zestawienie powstało w czerwcu 2015 roku.

Tabela nr 1. Powiat Myślenicki: Gmina Myślenice, Gmina Dobczyce, Gmina Raciechowice, Gmina Siepraw

Instytucje kulturalne	Gmina Myślenice	Gmina Dobczyce	Gmina Raciechowice	Gmina Siepraw
Centrum/Dom Kultury	2	1	-	1
Biblioteka	2	1	1	1
Kino	1	-	-	-
Teatr	-	-	-	-

Klub/Świetlica	2	1	10	-
Ognisko artystyczne	-	-	-	-
Muzeum/Izba regionalna	1	1	-	-
Szkoła muzyczna	1	1	1	-
Inne	-	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet dla gmin na dzień czerwiec 2015.

Tabela nr 2. Inne powiaty: Gmina Brzesko, Gmina Gdów, Gmina Drwinia, Gmina Sucha Beskidzka

Instytucje kulturalne	Gmina Brzesko	Gmina Gdów	Gmina Drwinia	Gmina Sucha Beskidzka
Centrum/Dom Kultury	2	1	1	1
Biblioteka	1	1	3	1
Kino	1	-	-	-
Teatr	-	-	-	-
Klub/Świetlica	4	3	12	1
Ognisko artystyczne	2	-	-	-
Muzeum/Izba Regionalna	-	1	-	1
Szkoła Muzyczna	1	1	1	1
Inne	3 (brak nazw)	-	10*	-

* Kapela ludowa Groblanie, Orkiestra Grobla, Koło Gospodyń, UTW (Uniwersytet Trzeciego Wieku przypis autora) nie są to instytucje a stowarzyszenia i samodzielne zespoły artystyczne.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet dla gmin z czerwca 2015 r.

W badanych małych gminach miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich o wielkości pomiędzy 6 a 40 tysięcy mieszkańców, znajdują się następujące instytucje kultury: domy kultury, biblioteki, kluby (świetlice), szkoły muzyczne, kina, ogniska artystyczne, muzeum (izba regionalna). Jak wynika z badań, żadna z gmin nie posiada w swoich zasobach teatru. Na podstawie danych zaprezentowanych w tabelach 1 i 2, na terenach ośmiu badanych gmin znajdują się 72 instytucje kulturalne, w większości prowadzone przez gminy. Zwraca uwagę fakt, iż samorządy gminne są organizatorem co najmniej dwóch

instytucji kultury, a wyróżnikiem są biblioteki, które jako jedyne instytucje kultury znajdują się w każdej badanej gminie. Wszystkie badane gminy, z wyłączeniem gminy Siepraw, posiadają szkoły muzyczne I stopnia; w każdej z gmin prowadzony jest też dom kultury lub ośrodek kultury, z wyjątkiem gminy Raciechowice. Ogniska artystyczne znajdują się w dwóch gminach o randze powiatu, podobnie jak kina (Brzesko, Myślenice). Natomiast w gminie Myślenice znajduje się szkoła muzyczna prowadzona już od 35 lat przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na wzór której w okresie ostatnich 10 lat powstały okoliczne szkoły muzyczne, prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego.

SZKOŁY MUZYCZNE

Szkoły muzyczne jako instytucje kulturalne prowadzą działania z zakresu rozpowszechniania kultury, animacji i edukacji kulturalnej oraz funkcjonują w Polsce w dynamicznym, nieustannie przeobrażającym się kontekście społeczno-gospodarczym. Obecnie możemy zaobserwować kilka aspektów ich rozwoju:

- poszerzanie i ulepszanie infrastruktury szkół muzycznych w wyniku wdrażania programów Unii Europejskiej;
- przeobrażanie się publicznych instytucji kultury z długoletnią tradycją na skutek reform;
- intensywny rozwój działań oddolnych, opartych na współpracy szkół ze stowarzyszeniami oraz organizacjami pozarządowymi i inicjatywami pozastatutowymi;
- pojawianie się nowych koncepcji animacji i edukacji kulturowej poprzez wprowadzanie nowych metod i narzędzi pracy.

Uaktywnienie się małych aglomeracji w zakresie funkcjonowania instytucji kulturalnych i realizacji projektów miękkich działa dwukierunkowo: z jednej strony obserwujemy profesjonalne kształtowanie kultury poprzez działalność szkół muzycznych, czy na przykład inicjatywy powstawania orkiestr kameralnych, które upowszechniają wysoką kulturę; z drugiej – szeroki nurt popkulturowy, awangardowy i amatorski o dużej sile oddziaływania na społeczność lokalną. Na szczeblu samorządów działają również fundacje i stowarzyszenia, a także pojawiają się wciąż nowe inicjatywy wskutek zmian społecznych, które nastąpiły po roku 1989 [Kwiatkowski, Madalińska-Michalak 2014, s. 94]. Szkoła muzyczna będąca instytucją upowszechniającą kulturę, spełnia ważną rolę w tworzeniu potencjału kulturowego – szczególnie w małych aglomeracjach miejskich, gdzie często jest jedynym „nośnikiem” wysokiej sztuki muzycznej. W ostatnich kilku latach ze względu na politykę upowszechniania kultury w aglomeracjach miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich powstało wiele nowych szkół muzycznych I stopnia, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, jak również wiele szkół niepublicznych.

W ciągu ostatnich lat Jednostki Samorządu Terytorialnego w ramach swoich zadań z zakresu kultury i oświaty powołały do istnienia szkoły muzyczne I stopnia, na mocy uchwały intencyjnej Rad Miasta lub Gminy oraz porozumienia z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zgodnie z raportem I Konwencji Muzyki Polskiej z roku 2011, szkolnictwo muzyczne stanowi bardzo wartościowy dorobek polskiej kultury muzycznej [Konaszekiewicz 2011, s. 2]. To właśnie nowo powstałe szkoły muzyczne w małych

aglomeracjach miejskich i wiejskich są instytucjami kulturalnymi, prowadzącymi działalność dydaktyczno-wychowawczą oraz artystyczno-koncertową na terenach swoich gmin i spełniają część zadań w zakresie propagowania kanonu kultury wysokiej, często stając się jedynymi instytucjami popularyzującymi muzykę poważną na terenie gminy. Szkoły te współpracują z placówkami oświatowymi (przedszkolami, szkołami podstawowymi i gimnazjami), prowadząc działalność w zakresie propagowania edukacji muzycznej i pozyskując poprzez to nowych odbiorców muzyki oraz kształcąc nowe pokolenia słuchaczy. Swoją działalność szkoły współprowadzą z różnymi podmiotami działającymi na terenie gminy, pełniąc przy tym dodatkową funkcję społeczną i wychodząc naprzeciw oczekiwaniom środowiska lokalnego. Bardzo satysfakcjonujące dane podano podczas II Konwencji Muzyki Polskiej w 2014 roku:

Zwiększyła się na przykład ogólna liczba szkół muzycznych I i II stopnia z 493 (rok 2011) do 537 (rok 2013), głównie za sprawą nowych szkół niepublicznych (z uprawnieniami i bez), których liczba (228) przekroczyła liczbę szkół prowadzonych przez MKiDN (215) i JST (92); zwiększyła się także liczba uczniów do 75 tys. [Kosowski 2014, s. 1].

Szkoły muzyczne I stopnia niejednokrotnie powstały w oparciu o lokalne programy rewitalizacji, jako reakcja na deficyty w sferze dostępu do kultury w małych aglomeracjach miejskich. Przykładem takim jest Szkoła Muzyczna I stopnia w Dobczycach, której powstanie było wynikiem wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Dobczyce na lata 2008–2015².

UPOWSZECHNIANIE KULTURY

W działaniach na rzecz upowszechniania kultury ważna jest znajomość środowiska a zarazem odbiorców kultury. W środowisku szkolnym jest to łatwiejsze do zrealizowania, gdyż spotykamy się z odbiorcami na co dzień. Istotne jest stworzenie grupy wsparcia, czy też grupy miłośników placówki. Z natury rzeczy działania szkolne mają charakter *non profit*, a zatem szukając sponsorów na realizację zadań pozastatutowych, placówka rozpoznaje i eksploruje środowisko lokalne. Gotowych przepisów na upowszechnianie kultury nie ma, natomiast podchodząc „z pasją charakterystyczną dla praktyków kultury, łatwiej

² Załącznik nr 1 do Uchwały Rady Miejskiej w Dobczycach Nr XXXI/277/09 z dnia 13 stycznia 2009 r., Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Dobczyce na lata 2008 – 2015, s. 14.

Niewielkie możliwości realizowania aspiracji kulturalnych przez mieszkańców wynikające z niekonkurencyjnej oferty kulturalnej Dobczyc. Wyniki konsultacji społecznych programu rewitalizacji oraz prace warsztatowe z przedstawicielami organizacji mieszkańców gminy wykazały, że jest to jeden z kluczowych problemów. Życie kulturalne na wsiach, oparte na zachowanych tam silnych tradycjach oraz odpowiadające skali przedsięwzięć kulturalnych organizacje, takie jak OSP, koła gospodyń, powodują, że satysfakcja mieszkańców wsi z uczestnictwa w kulturze jest wyższa. Przy czym należy zauważyć, że również mieszkańcy wsi oceniają, że Dobczyce nie spełniają ich oczekiwań co do oferty kulturalnej wyższego rzędu i jakości. Aby uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych, dla których przeprowadzenia niezbędna jest aula z widownią (koncerty, przedstawienia, pokazy), zarówno mieszkańcy Dobczyc, jak i mieszkańcy wsi z naszej gminy muszą jeździć do Krakowa lub Myślenic, jednak największą bolączką jest to, że sami nie mogą realizować własnych przedsięwzięć na miejscu. Jest to bardzo demobilizujący i dezintegrujący efekt niedoborów infrastruktury kulturalnej, który powoduje marnotrawienie energii społecznej, której wskaźnikiem jest duża liczba zespołów i członków zespołów artystycznych.

będzie się odnaleźć w świecie promocji kultury i odszukać odpowiadające nam rozwiązania. Rozumienie i motywacja są kluczowe” [Czarnecki 2015, s. 14].

Cytując wypowiedź Sławomira Czarneckiego, „kultura jest po coś, zawsze na horyzoncie jawi się jakiś cel wykraczający poza samo wydarzenie” [Czarnecki 2015, s. 23]. W małych aglomeracjach miejskich komunikacja jest znacznie ułatwiona, szkoły mają bezpośredni dostęp do władarzy miasta, dostęp do prasy lokalnej, czy w niektórych przypadkach – do telewizji lokalnych, powiatowych oraz portali społecznościowych. Często szkoła muzyczna jest placówką wyróżniającą gminę spośród innych.

Istotne w procesie upowszechniania kultury są relacje pomiędzy instytucją a klientem [Czarnecki 2015, s. 38]. Szkoła muzyczna przeważnie bazuje na widowni, którą stanowią rodziny uczniów, a zatem już na początkowym etapie nawiązywane są silne relacje emocjonalne. Szkoły muzyczne organizują różnorodne wydarzenia artystyczne od adresowanych do kilkuosobowych zaledwie grup, po masowe imprezy artystyczne, takie jak: audycje klasowe, audycje sekcyjne, koncerty szkolne, koncerty środowiskowe, koncerty doroczne w filharmoniach, koncerty okazjonalne, koncerty i audycje edukacyjne dla środowiska, konkursy instrumentalne i zespołowe, warsztaty instrumentalne z udziałem autorytetów pedagogiki instrumentalnej, seminaria, festiwale, projekty teatralno-muzyczne, spektakle muzyczne, pikniki muzyczne, koncerty z udziałem wybitnych osobowości muzycznych. Oczywiście małe szkoły zazwyczaj realizują projekty o mniejszym zasięgu, choć nie jest to regułą. Projekty edukacyjne z udziałem całej społeczności szkolnej stanowią alternatywę innego sposobu realizowania podstawy programowej oraz zadań szkoły i służą prezentacji osiągnięć placówki. Prowadzenie ich w małych aglomeracjach miejskich integruje środowisko kulturalno-edukacyjne, angażuje społeczność lokalną, stanowi platformę współpracy z podmiotami zewnętrznymi w postaci mecenatów i patronów kultury, stając się żywym przykładem partycypacji społecznej. Jeden z takich projektów został zrealizowany przez Szkołę Muzyczną I stopnia w Dobczycach.

MUSICAL-OPERA DZIECIĘCA „POCZTÓWKI MUZYCZNE” JAKO PRZYKŁAD DZIAŁAŃ UPOWSZECHNIAJĄCYCH KULTURĘ

Pomysł na projekt zrodził się w 2012 roku podczas konferencji „Młoda publiczność w operze”, zorganizowanej przez Małopolskie Centrum Kultury SOKÓŁ w Nowym Sączu. Jego pomysłodawczynią i producentem była autorka niniejszego artykułu. Podstawą do powstania musicalu było założenie, iż wszystkie dzieci są zdolne, a poprzez zaangażowanie we wspólne sprawy wzbogacą się o pozytywne przeżycia, które wyzwolą w nich kreatywność i radość tworzenia [Huther, Hauser 2014, s. 60]. Świadomość faktu, iż w rozwijaniu twórczego myślenia szkoła odgrywa zasadniczą rolę wspólnie z rodziną [Liberska, Malina, Suwalska-Barancewicz 2012, s. 51] zainspirowała powstanie utworu napisanego dla dzieci i wykonanego przez nie – przy współpracy nauczycieli i rodziców. Premiera musicalu-opery dziecięcej „Pocztówki muzyczne” według libretta Wojciecha Graniczewskiego z muzyką Jarosława Olszewskiego, w choreografii Kingi Kuźdżał i reżyserii Magdaleny Wąsowskiej odbyła się 27 października 2014 roku, o godzinie 18.00, w auli widowiskowej

Regionalnego Centrum Oświatowo-Sportowego w Dobczycach. Spektakl poprowadziła Marta Łapczyńska. Przedstawienie pod kątem scenografii dopełniły projekcje wykonane przez Małgorzatę Łukowicz i Dagmarę Turską-Janeczek. Projekty kostiumów do „Pocztówek...” wykonali uczniowie Zespołu Szkół Plastycznych im. Antoniego Kenara w Zakopanem – Katarzyna Staszal oraz Patryk Kaleciak.

Musical-opera dziecięca jest dziełem unikatowym na skalę nie tylko regionu, czy województwa, ale nawet Polski – ze względu na zaangażowanie w jego realizację całej społeczności uczniowskiej, bez względu na umiejętności instrumentalne i kompetencje muzyczne. Projekt powstał w ramach programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Kolekcje – Zamówienia kompozytorskie”. Od kwietnia do końca sierpnia trwały prace nad utworem i jego koncepcją (libretto, muzyka, scenariusz i choreografia). Wszystkie elementy dostarczone zostały w formie partytur, scenariusza oraz opisów i udostępnione zostaną przez Instytut Muzyki i Tańca innym podmiotom. 27 sierpnia rozpoczęły się bezpośrednie przygotowania do spektaklu. Dzięki swojej wielowymiarowości projekt umożliwił uczniom również nabycie doświadczenia w zakresie publicznej prezentacji własnych dokonań oraz pogłębienie wiedzy niezbędnej nie tylko do rozwijania gry na instrumencie, ale także do świadomego uczestniczenia w życiu muzycznym. Należy podkreślić, iż w realizację projektu zaangażowano wszystkich uczniów szkoły muzycznej, a nawet absolwentów. W wyniku wspólnego działania Szkoły oraz partnerów powstało wydarzenie stanowiące nową ofertę edukacyjną i kulturalną gminy i regionu, przyczyniło się ono również do kształtowania poczucia, że kultura jest nieodzownym elementem rozwoju osobistego i społecznego.

W przygotowaniu musicalu wzięło udział całe grono pedagogiczne, co stworzyło okazję do zaistnienia relacji mistrz-uczeń. Młodzi artyści czerpali wiedzę dotyczącą profesjonalnych działań artystycznych od swoich nauczycieli, a także twórców przedstawienia. Nauczyciele i uczniowie zaprezentowali się wspólnie w różnego rodzaju zespołach kameralnych, rytmicznych i orkiestrowych. Podczas prób i przygotowań do tego projektu zrealizowano wytyczne podstawy programowej, dotyczące rozwijania kompetencji współpracy w grupie, rozwijania kreatywności i poznawania dzieł muzyki klasycznej. Konieczność współdziałania w szkole poprzez podejmowanie pracy w zespole to bowiem wymóg czasów współczesnych, rosnącej siły synergii i korzyści ze współpracy [Korodziński 2012, s. 107].

Spektakl łączył elementy wielu sztuk (muzyka, plastyka, literatura, taniec, nowoczesne technologie, projekcja, teatr), integrując je ze sobą, zatem miał charakter interdyscyplinarny: zawierał grę aktorską i inne elementy teatru, w warstwie scenografii i kostiumów łączył się z elementami sztuk plastycznych, a projekcja w ramach musicalu stała się elementem z dziedziny sztuk wizualnych. Twórcy, odtwórcy i odbiorcy otrzymali narzędzia umożliwiające im zrozumienie gatunków scenicznych wokally-instrumentalnych. Efektem końcowym była integracja środowiska szkolnego: uczniów, nauczycieli, rodziców oraz środowiska lokalnego: władz lokalnych i regionalnych, przedsiębiorców, kilkunastu partnerów m.in.: instytucji kultury, stowarzyszeń, organizacji pozarządowych i mediów. Spektakle przeprowadzone w auli Regionalnego Centrum Oświatowo Sportowego im. Burmistrza Marcina Pawlaka w Dobczycach zgromadziły około trzytysięczną publiczność, w tym 2000 dzieci i młodzieży szkolnej z regionu.

Spektakl miał duże znaczenie dla środowiska lokalnego, natomiast o jego ponadregionalnym wymiarze świadczyły uzyskane patronaty (Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewody Małopolskiego, Marszałka Województwa Małopolskiego, Starosty Powiatu Myślenickiego oraz Dyrektora Opery Krakowskiej) oraz zaangażowanie instytucji partnerskich w wydarzenie. W realizację musicalu włączyło się 8 instytucji partnerskich, które partycypowały w projekcie w różnym charakterze – od finansowego, po merytoryczny i rzeczowy. Patronat medialny nad imprezą objęły m.in.: Radio Plus, Miesięcznik Gminny „Tapeta” oraz Miesięcznik Powiatowy „Sedno”, przy współpracy redakcyjnej rozgłośni „RMF Classic”. W sferze plastycznej i multimedialnej nawiązano współpracę z Zespołem Szkół Plastycznych im. Antoniego Kenara w Zakopanem oraz firmą „DM – Architektura” z Krakowa.

Zaangażowanie tak szerokiej społeczności lokalnej oraz szeregu instytucji i stowarzyszeń, umożliwiło wzajemne poznanie się i integrację. Realizacja projektu stała się żywym przykładem partycypacji społecznej oraz sposobem upowszechniania kultury w środowisku lokalnym i czynnikiem aktywizacji kulturowej społeczeństwa, przynosząc następujące rezultaty jakościowe:

- wzmocnienie uczestnictwa w kulturze różnych grup społecznych;
- wzmocnienie więzi, wzajemna inspiracja i wymiana doświadczeń pomiędzy artystami;
- wprowadzenie nowych i utrzymanych w nietypowej konwencji wydarzeń artystycznych w regionie.

INNE FORMY DZIAŁANIA W ZAKRESIE UPOWSZECHNIANIA KULTURY

Dbalność o najzdolniejszych uczniów, reprezentowanie szkoły na zewnątrz, budowanie dobrego wizerunku szkoły w środowisku lokalnym i poza nim, promowanie uczniów w ich środowisku, edukacja muzyczna dzieci i młodzieży w gminie, angażowanie rodziców w sprawy szkolne, organizowanie wyjazdów na wydarzenia muzyczne, organizacja wydarzeń artystycznych i naukowych o skali ogólnopolskiej i regionalnej to najważniejsze działania Szkoły, które realizowane są w następujących formach:

- organizowanie popisów dla rodziców i audycji dla rodziców;
- organizacja koncertów i udział uczniów w koncertach szkolnych, rekrutacyjnych, okolicznościowych, opravach uroczystości gminnych;
- organizacja konkursów instrumentalnych i zespołowych o zasięgu ogólnopolskim;
- współpraca ze szkołami II stopnia przy realizacji wspólnych koncertów dla środowiska uczniowskiego i środowiska lokalnego;
- udział w koncertach zewnętrznych poza gminą: Filharmonia Krakowska, Filharmonia Łódzka;
- organizacja wydarzeń o charakterze naukowym (konferencje, warsztaty);
- współorganizowanie cyklu koncertów „Muzykowanie u Matejków”.

Działalność Szkoły w zakresie upowszechniania kultury ma na celu:

- rozwijanie kompetencji kulturowych społeczeństwa w zakresie klasycznej sztuki muzycznej,
- promowanie i tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi talentów muzycznych, kształtowaniu postaw obywatelskich w regionalnych środowiskach,
- promowanie i działania na rzecz edukacji kulturalnej i wychowania społeczeństwa przez sztukę,
- rozwój profesjonalnej sztuki muzycznej w małej aglomeracji miejskiej,
- ukazywanie Gminy Dobczyce jako ośrodka kulturotwórczego na mapie Małopolski.

Podsumowaniem pracy było uzyskanie przez szkołę w listopadzie 2015 roku I nagrody w konkursie „Małopolska Szkoła z Pasją”, którego organizatorem jest Urząd Marszałkowski w Krakowie. W październiku 2015 roku Szkoła Muzyczna uzyskała nagrodę Burmistrza Gminy i Miasta Dobczyce w dziedzinie kultury.

PODSUMOWANIE

Szkoły muzyczne w małych aglomeracjach miejskich są ważnymi ośrodkami kultury i edukacji muzycznej, które dzięki organizowanym koncertom, lekcjom otwartym, konkursom instrumentalnym czy też opowiadaniom muzycznym wydarzeń gminnych, stają się placówkami upowszechniania kultury. Warto podkreślić, iż omawiane instytucje kultury posiadają wspólne pola i formy działalności z różnego typu organizacjami pozarządowymi. Zacierają się różnice i zauważalna jest płynność granicy pomiędzy sztuką i edukacją artystyczną a edukacją i animacją kulturalną, co wskazuje na dynamiczny rozwój kultury. Wiele funkcji instytucji kulturalnych ma charakter zadań integracyjnych, opartych na współdziałaniu przedstawicieli różnych grup wiekowych i różnych środowisk. Zarówno działania kreatywne, jak i integrujące przenikają się i są zgodne ze zmianami, jakie dokonują się w obszarze współczesnych działań artystycznych i nowoczesnie rozumianej edukacji. Z tym zjawiskiem wiąże się zapewne płynność ról społecznych, np. bycie artystą, aktywistą społecznym, edukatorem sztuki, animatorem kultury, co staje się nowym modelem twórczej aktywności w czasach „płynnej rzeczywistości” – określenia używanego i stworzonego przez Zygmunta Baumana.

BIBLIOGRAFIA

- Bauman Zygmunt (2011), *Kultura w płynnej nowoczesności*. Warszawa: Drukarnia PERFEKT.
- Czarnecki Sławomir (2015), *Nowa widowia. O promocji w kulturze*. Warszawa: Narodowe Centrum Kultury.
- Eagleton Terry (2012), *Po co nam kultura*. Warszawa: MUZA SA.
- Eller Jack David (2012), *Antropologia Kulturowa. Globalne siły, lokalne światy*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Florida Richard (2010), *Narodziny klasy kreatywnej*. Warszawa: Narodowe Centrum Kultury.
- Hausner Jerzy, Karwińska Anna, Purchla Jacek (2013), *Kultura a rozwój*. Warszawa: Narodowe Centrum Kultury.

- Huther Gerald, Hauser Uli (2014), *Wszystkie dzieci są zdolne. Jak marnujemy wrodzone talenty*. Słupsk: Wydawnictwo Dobra Literatura.
- Karwińska Anna (2014), *Potencjał kulturowy społeczeństwa jako zasób rozwojowy*, Zarządzanie publiczne Public Governance nr 1(27)/2014. Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
- Konaszekiewicz Zofia (2011), I Konwencja Muzyki Polskiej 2011: podsumowanie dyskusji panelowej pt. *Profesjonalna i powszechna edukacja muzyczna wobec nowych wyzwań*, (http://www.konwencjamuzyki.pl/uploads/files/379_138-Profesjonalna-i-powszechna-edukacja-muzyczna-wobec-nowych-wyzwan, data dostępu: 30.09.2016 r.).
- Korodziński Jarosław (2012), *Zarządzanie rozwojem szkoły*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kosińska Marta, Sikorska Karolina, Skórzyńska Agata (2012), *Edukacja kulturalna jako projekt publiczny*. Poznań: Galeria Miejska Arsenal.
- Kosowski Andrzej (2014), II Konwencja Muzyki Polskiej 2014: podsumowanie dyskusji panelowej pt. *Kultura muzyczna w Polsce – model organizacyjny*, opr. Andrzej Kosowski, (http://www.konwencjamuzyki.pl/uploads/files/362_Podsumowanie-diskusji-panelowej-Andrzej-Kosowski-pdf.pdf, data dostępu: 30.09.2016 r.).
- Kwiatkowski Stefan, Madalińska-Michalak Joanna (2014), *Przywództwo edukacyjne współczesne wyzwania*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Liberska Hanna, Malina Alicja, Suwalska-Barancewicz Dorota (2012), *Funkcjonowanie współczesnych młodych ludzi w zmieniającym się świecie*. Warszawa: Difin.
- Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Dobczyce na lata 2008–2015, Załącznik nr 1 do Uchwały Rady Miejskiej w Dobczycach Nr XXXI/277/09 z dnia 13 stycznia 2009 roku.
- Uchwała Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020”.

Music school as a culture-promoting institution

SUMMARY:

The article discusses the issues concerning culture and its popularization in the context of 1st-level music schools run by local government bodies. That sort of activity is represented by an educational project, musical/children's opera entitled *Pocztówki Muzyczne* [Musical Postcards], carried out in Dobczyce. The project involving local community, several institutions and societies enabled its participants to get to know each other and integrate. The realization of the project became a vivid example of social participation and the way of promoting culture within a local community. The article concludes that music schools are now becoming components of cultural activation of the society.

KEYWORDS: music school, cultural institution, educational project, culture

